

Ortaokul Kaynaştırma Öğrencilerinin COVID-19 Salgın Sürecinde Yaşadıkları Sorunlar*

Azra Hacıođlu¹, Sibel Er Nas², şeyma Nur Bekar³

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Trabzon Üniversitesi, azra_hacioglu23@trabzon.edu.tr, ORCID ID: 0009-0005-1504-5791

² Prof. Dr., Trabzon Üniversitesi, sibelernas@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-5970-2811

³ Doktora Öğrencisi, Trabzon Üniversitesi, seymanurbekar@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-6614-8820

* Bu alışma 1919B012110037 numaralı TÜBİTAK projesi kapsamında üretilmiştir. Bu çalışmanın özetı 27-30 Eylül 2023 tarihlerinde Kars'ta gerçekleştirilen 15. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi'nde (UFBMEK-2023) özet bildiri olarak sunulmuştur.

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, ortaokul kaynaştırma öğrencilerinin COVID-19 salgın süresince karşılaştığı sorunların belirlenmesidir. Araştırmada özel durum çalışması kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcılarını COVID-19 salgın sürecinde uzaktan eğitim görmüş ortaokul kaynaştırma öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında, ortaokul sınıf düzeylerinden (beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci) altı öğrenci olmak üzere toplamda 24 kaynaştırma öğrencisiyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Etik kurallara uygun olarak, katılımcılara kod isimler verilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak görüşme soruları kullanılmıştır. Görüşme soruları kaynaştırma öğrencilerinin COVID-19 salgın sürecinde ders hazırlığında, ders esnasında ve ders sonunda karşılaştıkları sorunlara yönelik hazırlanmıştır. Veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Veriler, kodlanarak kategorilere ayrılmış ve temalar ortaya çıkarılmıştır. Elde edilen kodlar ve temalar düzenlenmiştir. Son aşamada, belirlenen temalardan anlam bütünlüğü sağlanarak veriler yorumlanmıştır. Öğrencilerin salgın döneminde dersten önceki hazırlık sürecinde yaşadıkları sorunlara yönelik verdikleri yanıtlar incelendiğinde en çok teknik aksaklıktan kaynaklanan sorunlarla karşılaştıkları görülmektedir. Araştırmada elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde kaynaştırma öğrencilerinin aldığı özel eğitim faaliyetlerinin uzaktan eğitimle verilmesi yeni ve alışık olunmayan bir durumdur. Bundan dolayı kaynaştırma öğrencilerinin alacağı eğitim, uzaktan eğitim sistemine yönelik düzenlenmeli ve öğrencilerin en üst düzeyde gelişim göstereceği şekilde planlanmalıdır.

MAKALE TÜRÜ

Araştırma

MAKALE BİLGİLERİ

Gönderilme Tarihi:
23.08.2024

Kabul Edilme Tarihi:
31.01.2025

ANAHTAR KELİMELER: COVID-

19 salgını, uzaktan eğitim, kaynaştırma öğrencileri, ortaokul

Problems Encountered by Secondary School Mainstreaming Students during the COVID-19 Pandemic

ABSTRACT

The purpose of this research is to determine the problems faced by secondary school inclusion students during the COVID-19 epidemic. Case study method was used in the research. The participants of the research consist of secondary school inclusion students who received distance education during the COVID-19 epidemic. Interviews were conducted with a total of 24 inclusion students, six students from each grade level (fifth, sixth, seventh and eighth) in the secondary school. In accordance with ethical rules, participants were given code names. Interview was used as a data collection tool in the research. The interview questions were prepared for the problems that inclusion students

ARTICLE TYPE

Research

ARTICLE INFORMATION

Received:
23.08.2024

Accepted:
31.01.2025

encountered during course preparation, during the course and at the end of the course during the COVID-19 epidemic. The data were subjected to content analysis. The data was coded and categorized and themes were found. The data is organized according to codes and themes. Meaning integrity was achieved and interpreted from the themes emerging from the data. An analysis of students' responses regarding the challenges they faced during the lesson preparation process in the epidemic period reveals that technical issues were the most commonly encountered problems. When the results obtained in the research are evaluated, it is a new and unusual situation that the special education activities received by mainstreaming students are provided through distance education. Therefore, the education that mainstreaming students will receive should be organized for the distance education system and planned so that the students can develop at the highest level.

KEYWORDS: COVID-19 epidemic, distance education, mainstreaming students, secondary school

Summary

Introduction, Purpose and Significance

The educational and social coexistence of students with special needs with their normally developing peers is achieved through inclusion practices (Lewis and Doorlag, 2004). Inclusion practices has three foundations. The first is to provide the necessary special education support services to students and teachers. The second is that the mainstreamed student is educated in the same school with his peers in his family. The third is that mainstreamed student are educated with their peers in the classroom (York and Tundidor, 1995). In inclusive education, education should be provided at different education levels in all types of schools, without discrimination. Before starting inclusive education, the educational environment should be arranged in line with the needs of mainstreamed student. With this arrangement, the school can adapt to the student instead of the student adapting to the school (Kircaali-İftar, 2010). It can be stated that mainstreaming students have difficulties in the normal education process, but during the COVID-19 epidemic, they have more difficulties in the distance education process compared to normal. In order for mainstreaming students to receive the best education during the distance education process, the literature should include the situations that mainstreaming students encounter during the distance education process, the problems they experience and how solutions can be found to these problems. Otherwise, in case of a possible closure again, mainstream students will face the same problems. Within the scope of this research, the problems faced by mainstreaming students during the COVID-19 epidemic were determined. The research aimed to fill an important gap in the literature. In the research, by revealing the problems experienced by mainstreaming students, who experienced the most difficulties during the COVID-19 epidemic, during the distance education process, it will be possible to take concrete steps for mainstreaming students in case of a possible closure situation. It is also thought that it will contribute to the acceleration of the solution of the problems revealed as a result of the research and the creation of new studies.

The purpose of this research is to determine the problems faced by secondary school inclusion students during the COVID-19 epidemic.

Methods

Case study method was used in the research. The participants of the research consist of secondary school inclusion students who received distance education during the COVID-19 epidemic. Interviews were conducted with a total of 24 inclusion students, six students from each grade level (fifth, sixth, seventh and eighth) in the secondary school. Within the framework of research ethics, code names were given to the participants. Interview was used as a data collection tool in the research. The interview questions were prepared for the problems that inclusion students encountered during course preparation, during the course and at the end of the course during the COVID-19 epidemic.

The data were subjected to content analysis. The data was coded and categorized and themes were found. The data is organized according to codes and themes. Meaning integrity was achieved and interpreted from the themes emerging from the data.

Findings

The problems encountered by students during the course preparation process in distance education implemented during the COVID-19 epidemic were examined. It is seen that the participating students mostly experience problems with the internet infrastructure in the context of problems caused by technical glitches. The opinion of student coded 5Ö2, who encountered problems with the internet infrastructure, is presented below.

"Our internet was going in and out. There was an internet problem because the internet was only available in the living room and the kitchen. My brother was also going to primary school and there was chaos. And because I had a little brother, there was always noise."

When Table 4 is examined, the problems encountered by students during the course of distance education implemented during the COVID-19 epidemic are examined. It is seen that the participating students mostly experience the problem of students not attending the lesson in the context of student-related problems. The opinion of student coded 7Ö3, who encountered the problem of students not attending the lesson, is presented below.

"Class attendance was generally low. Since it was distance education, the teacher wanted him to turn on his camera and microphone, but not everyone did. Or, for example, he could not remove his own microphone from the computer and turn up the volume. The course's functioning was disrupted. "It wasn't like here, like in face-to-face education."

The opinion of the student coded 8Ö4, who had the problem of not being able to get used to the distance education system in the context of student-related problems, is presented below.

"There is a lot of distraction. For example, you cannot actually listen because you are too distracted. Also because there is no classroom environment. Participation in class is not much, there is no classroom environment."

Discussion and Conclusion

When the results obtained in the research are evaluated, it is a new and unusual situation that the special education activities received by mainstreaming students are provided through distance education. Therefore, the education that mainstreaming students will receive should be organized for the distance education system and planned so that the students can develop at the highest level.

The research is important to protect the educational rights of mainstreaming students during the distance education process and to provide them with a good education service. For this reason, the aim of the research is to fill the gap in the literature and lay the groundwork for new studies. It is recommended that necessary studies be carried out, taking into account the problems encountered by mainstreaming students during the COVID-19 period identified in the research, and new research be conducted on solutions to the identified problems.

Giriş

Kaynaştırma/bütünleştirme, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2018)'ne göre özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin normal gelişim gösteren, yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte tüm eğitim-öğretim düzeylerinde, gereken destek ve hizmet sağlanarak eğitim görmesidir. Özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler; eğitim ve bireysel özellikleri açısından akranlarına göre yetersiz olan, farklılık gösteren bireylerdir. Özel eğitim programları bireysel düzeyde planlar yaparak bu bireylerin yaşam becerilerini en üst düzeye çıkarmayı amaçlar. Bu amaç doğrultusunda özel gereksinimli bireyler toplumla kaynaştırılabilir (Eripek, 2005; Aral ve Gürsoy, 2007). Özel gereksinimli öğrencilerin normal

gelişim gösteren yaşlılarıyla eğitimsel ve sosyal açıdan birlikteliğinin oluşması kaynaştırma uygulamaları sayesinde gerçekleşmektedir (Lewis ve Doorlag, 2004). Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarının üç temel amacı vardır. Birincisi gereken özel eğitim destek hizmetinin öğrenciye ve öğretmene sağlanmasıdır. İkincisi kaynaştırma öğrencisinin aile bireylerindeki akranlarıyla aynı okulda eğitim görmesidir. Üçüncüsü ise kaynaştırma öğrencilerinin sınıfında yaşlılarıyla eğitim görmesidir (York ve Tundidor, 1995). Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları eğitiminde ayırım yapılmaksızın tüm okul türlerinde farklı eğitim-öğretim düzeylerinde eğitim verilmesi gerekmektedir. Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları başlamadan önce eğitim-öğretim ortamı kaynaştırma öğrencilerinin ihtiyaçları doğrultusunda düzenlenmelidir. Bu düzenlemeyle öğrencinin okula uyum sağlaması yerine okul öğrenciye uyum sağlayabilmektedir (Kırcaali-İftar, 2010).

Ülkemizdeki hızlı değişim ve gelişimden en çok etkilenenler özel gereksinimli bireylerdir. Bu nedenden dolayı özel gereksinimli kişilerin sosyal, kültürel, ekonomik, siyasi alanda haklarının korunmasına önem verilmelidir. İmkân ve fırsat eşitliği, temel insan hakları, ayrımcılığın önüne geçilmesi engellilik alanında yapılan çalışmaların temelinde bulunmaktadır (Atıcı, 2014). Kırcaali-İftar (1998) ve Eripek (2003)'in tanımlamalarına ve MEB (2006) yönetmeliğine göre işitme, görme, zihinsel, bedensel yetersizliği olan; özel öğrenme, dil ve konuşma güçlüğü olan; hiperaktif, otizmlili bireyler kaynaştırma eğitimine ihtiyacı olan bireylerdir. 2023 yılına ait MEB'in yayınladığı istatistiklere göre okul öncesinde 1174, ilkokul-ortaokul düzeyinde 309981 ve lise düzeyinde 48555 olmak üzere toplamda 359710 öğrenci ülkemizde kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim görmektedir. Kaynaştırma öğrencilerinin sayısı görüldüğü üzere azımsanmayacak düzeydedir. Bu öğrencilerin eğitim-öğretim sürecinde karşılaştıkları sorunlar ortaya çıkarılmalı ve gerekli önem gösterilmelidir. Aksi takdirde kaynaştırma öğrencileri haklarından mahrum bırakılacaktır ve topluma kazandırılmayacaktır. Kaynaştırma öğrencilerinin karşılaştığı sorunlara literatürde şu şekilde yer verilmiştir. Pasif, utangaç, içine kapanık, okullarda arkadaşlık kurmakta güçlük çeken, güvensiz ve kendini koruyamayan özel gereksinimli öğrencilerin okullarda ciddi bir fiziksel şiddete maruz kaldıkları gözlenmiştir (Schumpf vd., 2007). Kendine güvensizlik, utangaçlık, ötekileştirilme gibi sosyal sorunlarla; ders esnasında uyumsuzluk, odaklanmada sorun, ders başarısında düşüş gibi akademik sorunlarla karşılaşmışlardır (Güvenir, 2005).

Kaynaştırma öğrencilerinin yaşadığı sorunların başında okula uyum sağlayamamaları gelmektedir. Kaynaştırma öğrencilerinin diğer öğrenciler tarafından dışlanmaları sebebiyle bu öğrenciler artık diğer öğrencilerin yanına gitmekten çekinmektedir. Eğitim düzeyi olarak da diğer öğrencilerden daha geride olan kaynaştırma öğrencileri okula gelmemek istemektedir veyahut geldiklerinde de sınıf ortamında içe kapanık pasif bir şekilde bulunmaktadır (Atıcı, 2014).

Kaynaştırma öğrencilerinin yaşadığı sorunların tespit edilmesiyle onlara daha iyi bir eğitim verilebilir. Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları sadece özel gereksinimli öğrencilere faydası yoktur. Bu nedenlerden dolayı kaynaştırma öğrencilerinin yaşadığı sorunların tespitiyle eğitimin tüm paydaşları karlı çıkacaktır. Tıpkı tüm insanlar gibi özel gereksinimli bireyler de saygı görmek, sevilme, toplumda yaşamına özgürce devam edebilmek, takdir görmek ister. Bu durumların gerçekleşmesi için özel gereksinimli bireyler toplumdaki soyutlanmamalı, hayatlarına ve eğitimlerine normal bir şekilde devam etmeleri gerekmektedir. Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarının en temel amacı ve önemi tam olarak budur. Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin hayatlarına bağımlı olmadan devam edebilmelerini sağlamak ve onları topluma kazandırmaktır. Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarının toplumun birer parçası olan özel gereksinimli öğrenciler için önemi ve kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarının toplumun diğer parçaları için faydaları aşikârdır (Er-Nas vd., 2018). Toplumun bir bütün olarak sosyal hayatına devam etmesi için kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarının etkili bir şekilde sürdürülmesi gerekmektedir (Er-Nas ve Dilber, 2020). Kaynaştırma öğrencilerinin yaşadığı sorunların tespit edilmesi tüm toplumun faydasına olacaktır.

COVID-19 salgını ile uzaktan eğitime ani geçiş sürecinden kaynaştırma öğrencileri normal gelişim gösteren öğrencilere göre çok daha fazla etkilenmiştir. Sayıları azımsanmayacak düzeyde olan toplamda 359710 kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim gören uzaktan eğitim sürecine ne kadar

dâhil olabildikleri, uzaktan eğitim sürecinin onlar için olumlu ve olumsuz yanları, süreç boyunca karşılaştıkları sorunların tespit edilmesi büyük önem teşkil etmektedir. Salgın sürecinde, Türkiye'deki eğitim politikaları özel gereksinimi olan öğrencilere, ailelerine ve uzmanlara yönelik birçok uzaktan eğitim platformu geliştirmiş olsa da ülkenin farklı bölgelerine ulaşımında yaşanan sorunlar nedeniyle etkili bir yaygınlık sağlanamamıştır (Özer, 2020). Okulların uzun süre kapalı kalması, öğrencilerin sınıf ortamından ve arkadaş çevresinden uzaklaşmasına, dolayısıyla okul ile olan bağlarının zayıflamasına yol açmaktadır (Allen vd., 2020). Bunun yanı sıra, öğretmen ve aile desteğinden mahrum kalan öğrenciler için bu durum daha da ciddi bir sorun haline gelmektedir (Telli ve Altun, 2021). Özellikle kaynaştırma eğitimi alan öğrenciler, salgının etkilerini tipik gelişim gösteren akranlarına göre daha yoğun bir şekilde hissetmiştir (Aydemir, 2021). Bu durum, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin kapanması, uzaktan eğitimdeki yetersizlikler ve velilerin yeterli farkındalığa sahip olmamalarıyla ilişkilendirilmektedir. Bu nedenle, salgın sürecinde öğrenciler ve veliler, tipik gelişim gösteren akranları ve onların ebeveynlerine kıyasla daha fazla zorluk yaşamışlardır (Akçay ve Başgül, 2020; Kuper vd., 2020). Dolayısıyla, salgın sürecinden yalnızca kaynaştırma eğitimi alan öğrenciler değil, aynı zamanda onların velileri de olumsuz etkilenmiştir (Asbury vd., 2021).

Konuya yönelik literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde ülkemizdeki çalışmaların daha çok sınıf öğretmenleri (Aksüt, Battal, ve Yıldız, 2005; Burak ve Saraç-Yıldırım, 2024; Coşkun, Yıldırım ve Çelikdemir, 2023; Çuhadar, 2006; Kalender, Cesur ve Saka, 2024; Nizamoğlu, 1996; Timuçin, 2000; Tike, Bafra ve Kargın, 2009; Tike, 2007; Diken, 1998; Ekşi, 2010) ve okulöncesi öğretmenleri (Gök ve Erbaş, 2011; Kaya, 2005; Sucuoğlu, Bakkaloğlu, İşcen-Karasu, Demir ve Akalın, 2013; Şahbaz ve Kalay, 2010; Temel, 2000; Yavuz, 2005; Varlıer, 2004) ile yapıldığı görülmektedir. Ayrıca Türkiye'de kaynaştırma eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde büyük bir kısmının okul öncesi ve ilkökul dönemlerini kapsadığı görülmektedir (Akdemir-Okta, 2008; Cankaya ve Korkmaz 2012; Çulhaoğlu-İmraç, 2009; Çerezci, 2015; Gök ve Erbaş, 2011; Kılıç, 2011; Piştav-Akmeşe ve Kayhan, 2016; Seçer, 2011; Temel, 2000). Fakat kaynaştırma öğrencilerinin gözünden yaşadıkları sıkıntıların ele alındığı çalışmaların az olduğu göze çarpmaktadır. Bu nedenle araştırmanın kaynaştırma öğrencilerinin sorunlarının çözümüne yönelik literatüre katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Eğitim-öğretim sürecinde kaynaştırma öğrencilerinin karşılaştığı sorunlara COVID-19 salgın sürecinde uygulanan uzaktan eğitim ile yenileri eklenmiştir (Asbury vd., 2020; Gupta, Madaan ve Gulati, 2020; Gürbüz, 2022; Juneja ve Gupta, 2020; Patel, 2020; Kurt ve Kurtoğlu-Erden, 2020; Mustafa, 2020; Sancho vd., 2021; Yüksel-Başar ve Gündüz, 2022).

Uzaktan eğitim sürecinde kaynaştırma öğrencilerinin en etkili öğrenmeyi sağlamaları için literatürde hangi zorluklarla karşılaştıklarının, yaşadıkları sorunların ve bu sorunlara yönelik potansiyel çözümlerin incelenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, gelecekte olası bir kapanma durumunda kaynaştırma öğrencileri benzer sorunlarla karşılaşabilir ve bu sorunlara yenileri eklenebilir. Kaynaştırma öğrencileri sorunları öğrenci açısından aktarabilecek birincil kaynaktır (Başkan-İşler, 2023). Araştırma kapsamında, COVID-19 salgın sürecinde kaynaştırma öğrencilerinin karşılaştığı zorlukların belirlenmesi amaçlanmaktadır. Araştırma, literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmayı hedeflemektedir. Kaynaştırma öğrencilerinin yaşadıkları sorunların ortaya koyulması ile birlikte bu sorunların çözüm süreçleri hız kazanabilir. Araştırmanın ortaya konmasıyla birlikte, ülkemizde bu sorun durumuna yönelik farklı disiplinlerle ilişkilendirilmiş yeni çalışmalara zemin hazırlayabileceği düşünülmektedir.

Yukarıdaki paragraflar dikkate alındığında bu araştırmanın temel problemi "COVID-19 salgın süresince ortaokul kaynaştırma öğrencilerinin karşılaştığı sorunlar nelerdir?" şeklindedir. Araştırmanın alt problemleri aşağıdaki gibidir:

1. COVID-19 salgını boyunca ortaokul kaynaştırma öğrencilerinin uygulanan uzaktan eğitimde derse hazırlık sürecinde karşılaştığı sorunlar nelerdir?
2. COVID-19 salgını boyunca ortaokul kaynaştırma öğrencilerinin uygulanan uzaktan eğitimde ders sürecinde karşılaştığı sorunlar nelerdir?

3. COVID-19 salgını boyunca ortaokul kaynaştırma öğrencilerinin uygulanan uzaktan eğitimde ders sonunda karşılaştığı sorunlar nelerdir?

Yöntem

Bu bölümde araştırma deseni, evren ve örneklem, veri toplama aracı ve veri analizi hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırma Deseni

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden biri olan özel durum çalışması kullanılarak yürütülmüştür. Özel durum çalışması bir olay derinlemesine incelenebilir (Denscombe, 1998; Wellington, 2000). Bu yöntem belirli bir problem durumuna yoğunlaşma imkânı tanır (Wellington, 2000; Çepni, 2007). Bu yöntem çeşitli veri toplama tekniklerinin bir arada kullanılmasına imkân verir (Cohen & Manion, 1994; Çepni, 2007). Özel durum çalışması özellikle bireysel yürütülen çalışmalar için uygundur çünkü kısa sürede problem durumunun bir yönü üzerine derinlemesine, detaylı bir inceleme yapılabilir.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın katılımcıları COVID-19 salgın sürecinde uzaktan eğitim gören ortaokul kaynaştırma öğrencilerinden oluşmaktadır. Çalışma ortaokulda her sınıf düzeyinden (beş, altı, yedi ve sekiz) altışar öğrenci olmak üzere toplam 24 kaynaştırma öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcı öğrencilerin özelliklerine Tablo 1’de yer verilmiştir

Tablo 1

Katılımcı Öğrencilerin Özellikleri

Değişkenler	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf
	f	f	f	f
Cinsiyet				
Kız	2	5	4	2
Erkek	4	1	2	4
Tanı				
Özel Öğrenme Güçlüğü	2	0	4	2
Üstün Yetenekli	1	2	0	4
Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu	2	1	1	0
Hafif Düzeyde Zihinsel Yetersizlik	1	3	0	0
Otizm Spektrum Bozukluğu	0	0	1	0

Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin isimleri kodlanmıştır. Çalışma grubunda yer alan beşinci sınıf öğrencilerine 5Ö1, 5Ö2, 5Ö3, 5Ö4, 5Ö5, 5Ö6; altıncı sınıf öğrencilerine 6Ö1, 6Ö2, 6Ö3, 6Ö4, 6Ö5, 6Ö6; yedinci sınıf öğrencilerine 7Ö1, 7Ö2, 7Ö3, 7Ö4, 7Ö5, 7Ö6; sekizinci sınıf öğrencilerine 8Ö1, 8Ö2, 8Ö3, 8Ö4, 8Ö5, 8Ö6 şeklinde kodlar verilmiştir. Çalışma grubu 11 kız ve 13 erkek olmak üzere 24 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışma grubunu özel öğrenme güçlüğü, üstün yetenekli, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, hafif düzeyde zihinsel yetersizlik ve otizm spektrum bozukluğu tanımlı öğrenciler oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak görüşme kullanılmıştır. Araştırma kapsamında ortaokul düzeyinde olan 24 kaynaştırma öğrencisiyle görüşmeler yürütülmüştür. Görüşme soruları oluşturulmadan önce, COVID-19 salgın sürecinde kaynaştırma öğrencileri üzerine yapılan çalışmalar detaylı bir şekilde incelenmiştir. Görüşme sorularının geliştirilme aşamasında, özel eğitim öğretmenlerinin (f=3) ve özel eğitim akademisyenlerinin (f=2) görüşleri değerlendirilmiştir. Görüşme sorularının hazırlanmasının ardından, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları kapsamında yedinci ve sekizinci sınıflardan seçilen iki öğrenci ile pilot uygulama yapılmıştır. Akademisyenlerden ve öğretmenlerden görüş alındıktan sonra görüşme sorularına son şekli verilmiştir. Görüşmeler gönüllülük esasına dayalı olarak yürütülmüştür. Görüşmeler sorularının ilk ve son hali Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2

Görüşme Sorularının İlk ve Son Hali

Veri Toplama Araçlarının İlk Hali	Veri Toplama Araçlarının Son Hali
1. COVID-19 salgın süresince uygulanan uzaktan eğitimde derse hazırlık sürecinde nasıl sorunlarla karşılaştınız?	1. COVID-19 salgın süresince uygulanan uzaktan eğitimde derse hazırlık (dersten önce) sürecinde nasıl sorunlarla karşılaştınız? Açıklayınız.
2. COVID-19 salgın süresince uygulanan uzaktan eğitimde ders sürecinde nasıl sorunlarla karşılaştınız?	2. COVID-19 salgın süresince uygulanan uzaktan eğitimde ders (ders işlenirken) sürecinde nasıl sorunlarla karşılaştınız? Açıklayınız.
3. COVID-19 salgın süresince uygulanan uzaktan eğitimde ders sonunda nasıl sorunlarla karşılaştınız?	3. COVID-19 salgın süresince uygulanan uzaktan eğitimde ders sonunda (ders bittikten sonra) nasıl sorunlarla karşılaştınız? Açıklayınız.
4. COVID-19 salgın süresince derslerin uzaktan eğitim ile işlenmesinin sizin için avantajları nelerdir? Açıklayınız.	4. COVID-19 salgın süresince derslerin uzaktan eğitim ile işlenmesinin sizin için avantajları nelerdir? Açıklayınız.
5. COVID-19 salgın süresince derslerin uzaktan eğitim ile işlenmesinin sizin için dezavantajları nelerdir?	5. COVID-19 salgın süresince derslerin uzaktan eğitim ile işlenmesinin sizin için dezavantajları nelerdir? Açıklayınız.
6. COVID-19 salgın süresince kullandığınız sistemi yeterli buldunuz mu? Açıklayınız.	6. COVID-19 salgın süresince kullandığınız sistemi yeterli buldunuz mu? Eksik yönleri var mıydı? Açıklayınız.
7. Dersi örgün eğitimle mi yoksa uzaktan eğitimle mi işlemeyi tercih ederdiniz? Açıklayınız.	7. COVID-19 salgın süresince uzaktan eğitimde işlediğiniz konuları öğrendiğini düşünüyor musunuz? Açıklayınız.
8. Örgün eğitim süresince de bazı derslerinizin uzaktan eğitim ile verilmesini ister miydiniz? Açıklayınız.	8. COVID-19 salgın süresince uzaktan eğitimde konuları daha iyi öğrenmek için sizce farklı olarak neler yapılabilirdi? Açıklayınız.
9. COVID-19 salgın süresince uzaktan eğitimde konuları öğrendiğini düşünüyor musunuz? Açıklayınız.	9. Dersi örgün eğitimle mi yoksa uzaktan eğitimle mi işlemeyi tercih ederdiniz? Açıklayınız.
10. COVID-19 salgın süresince uzaktan eğitimde konuları daha iyi öğrenmek için sizce farklı olarak neler yapılabilirdi? Açıklayınız.	10. Bazı derslerinizin uzaktan eğitim ile verilmesini ister miydiniz? Açıklayınız.

Veri Analizi

Görüşmelerin uygulanma sürecinden önce gerekli izinler alınmış olup 24 kaynaştırma öğrencisinin velisine ulaşılmıştır. Görüşmeler sürecinde araştırmacı tarafından velilerin izni alınarak öğrencilerin sesi kaydedilmiştir. Görüşmeler öğrencilerle yüz yüze görüşme yoluyla yürütülmüştür. Görüşmeler 20-30 dakika sürmüştür.

İçerik analizi kullanılarak veriler analiz edilmiştir. İçerik analizi, sözlü, yazılı ve diğer materyallerin bilimsel bir perspektifle objektif ve sistemli bir şekilde incelenmesine imkân sağlayan bir metodolojidir (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Verilerin tanımlanması ve verilerin içerisindeki gizli gerçeklerin ortaya çıkarılması amacıyla içerik analizi yöntemi kullanılmaktadır. İçerik analizi, nitel araştırma verilerinin işlenmesinde verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi ve bulguların yorumlanması şeklinde dört aşamalı bir süreç içinde dokümanlardan elde edilen bilgileri kullanır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Çalışmada ilk olarak görüşmeler araştırmacı tarafından bilgisayar ortamında yazılı hale dönüştürülmüştür. Görüşmelerin yazılı hali kodlama işlemi öncesinde detaylı bir biçimde okunmuştur. Veriler kodlanarak kategorileştirilmiştir. Son basamakta ise verilerden elde edilen temaların anlam bütünlüğü sağlanıp yorumlanmıştır. Görüşme sorularından elde edilen veriler iki farklı kodlayıcı tarafından analiz edilmiştir. Tüm sorular için iki farklı kodlayıcı arasındaki uyum katsayısının ortalaması Miles ve Huberman (1994)'ün güvenilirlik formülü çerçevesinde .88 olarak tespit edilmiştir. Fikir ayrılığı olduğu durumlarda tartışma yolu ile çözüm aranmıştır. Kodlayıcılar arasındaki güvenilirliğin tespit edilmesi için uyum oranının .70'den daha yüksek olması beklenmektedir (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Araştırma kapsamında kodlayıcılar arasındaki güvenilirliğin kabul edilebilir düzeyde olduğu söylenebilir. Öğrencilerin görüşlerini okuyucuya yansıtmak amacıyla görüşmedeki ifadeler doğrudan sunulmuştur. Araştırma etiği kapsamında öğrenciler kodlanmıştır.

Bulgular

Bu bölümde yürütülen araştırma sonucunda elde edilen bulgular soru soru ele alınmıştır. Öğrencilerin COVID-19 salgını boyunca derse hazırlık sürecinde karşılaştığı sorunlara yönelik bulgular Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3

Öğrencilerin COVID-19 Salgını Boyunca Derse Hazırlık Sürecinde Karşılaştığı Sorunlar

Kategoriler	Kodlar	Öğrenciler	f
Teknik Kaynaklanan Sorunlar	Aksaklıktan	İnternet alt yapısı	5Ö1, 5Ö2, 5Ö6, 6Ö1, 6Ö2, 6Ö4, 6Ö5, 7Ö3, 7Ö5, 7Ö6, 8Ö1, 8Ö2, 8Ö5, 8Ö6
		Kullanılan elektronik araç	5Ö6
Öğrenciden Kaynaklanan Sorunlar		Derse katılmayı unutma	5Ö4
		Ders materyallerini unutma	6Ö2
		COVID-19 virüsüne yakalanma	5Ö5, 8Ö3
		Uzaktan eğitim sistemine alışamama	6Ö3, 7Ö4, 8Ö4
		Ders işleyişini bozma	7Ö6
Öğretmenden Kaynaklanan Sorunlar		Öğrencilerin mikrofonlarını kapatma	6Ö2
		Gürültü problemi	5Ö2
		Cevaplamama veya ilgisiz cevap	5Ö3, 6Ö6, 7Ö1, 7Ö2

Tablo 3 incelendiğinde öğrencilerin COVID-19 salgın sürecinde uygulanan uzaktan eğitimde derse hazırlık sürecinde karşılaştıkları sorunlar incelenmiştir. Katılımcı öğrencilerin en çok teknik aksaklıklardan kaynaklı sorunlar bağlamında internet alt yapısı ile ilgili sorunlar yaşadığı görülmektedir. İnternet altyapısı ile ilgili sorunla karşılaşan 5Ö2 kodlu öğrencinin görüşü “Bizim internet gidip geliyordu. İnternet sadece oturma odasında bir de mutfakta çektiği için internet sorunu oluyordu. Kardeşim de ilkokula gidiyordu, karmaşa oluyordu. Bir de küçük kardeşim olduğu için hep ses oluyordu.” şeklindedir.

Öğrencilerin COVID-19 salgını boyunca ders sürecinde karşılaştığı sorunlara yönelik bulgular Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4

Öğrencilerin COVID-19 Salgını Boyunca Ders Sürecinde Karşılaştığı Sorunlar

Kategoriler	Kodlar	Öğrenciler	f
Teknik Aksaklıktan Kaynaklanan Sorunlar	İnternet alt yapısı	5Ö1, 5Ö4, 5Ö5, 6Ö1, 6Ö4, 7Ö1, 7Ö4, 8Ö5, 8Ö6	9
	Kullanılan elektronik araç	5Ö4	1
	Kullanılan sistemin süre kısıtlaması	6Ö1	1
Öğrenciden Kaynaklanan Sorunlar	Öğrencinin derse odaklanamaması	5Ö3, 6Ö3, 8Ö4	3
	Uzaktan eğitim sistemine alışamama	6Ö2	1
	İhtiyaçları giderirken dersten geri kalma	6Ö2	1
	Derse katılmama	5Ö1, 7Ö3, 8Ö2, 8Ö3	4
	Dersi anlayamama	6Ö4, 7Ö6, 8Ö4	3
	Konulara yetişememe	8Ö3	1
Ortamdan Kaynaklanan Sorunlar	Gürültü problemi	5Ö2	1
	Cevaplamama veya ilgisiz cevap	5Ö3, 6Ö6, 7Ö1, 7Ö2	4

Tablo 4 incelendiğinde öğrencilerin COVID-19 salgın sürecinde uygulanan uzaktan eğitimde derse sürecinde karşılaştıkları sorunlar incelenmiştir. Katılımcı öğrencilerin en çok öğrenciden kaynaklı sorunlar bağlamında öğrencilerin derse katılmama sorunu yaşadığı görülmektedir. Öğrencilerin derse katılmaması sorunu ile karşılaşan 7Ö3 kodlu öğrencinin görüşü “Derse katılım genel olarak az oluyordu. Zaten uzaktan eğitim olduğu için hoca kamerasını, mikrofonunu açmasını istiyordu ama herkes açmıyordu. Ya da mesela kendi mikrofonunu bilgisayardan çıkarıp sesini açmıyordu. Dersin işleyişi bozuluyordu. Buradaki gibi, yüz yüze eğitimdeki gibi olmuyordu.” şeklindedir. Öğrenciden kaynaklı sorunlar bağlamında uzaktan eğitim sistemine alışamama sorunu yaşayan 8Ö4 kodlu öğrencinin görüşü “Dikkat çok dağılıyor. Mesela dikkatin de çok dağıldığı için aslında dinleyemiyorsun. Bir de ders ortamı olmadığı için. Derse Katılım çok olmuyor, sınıf ortamı olmuyor. Bende şahsi olarak pek katılmıyordum.” şeklindedir.

Öğrencilerin COVID-19 salgını boyunca ders sonunda karşılaştığı sorunlara yönelik bulgular Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5*Öğrencilerin COVID-19 Salgını Boyunca Ders Sonunda Karşılaştığı Sorunlar*

Kategoriler	Kodlar	Öğrenciler	f
Teknik Aksaklıktan Kaynaklanan Sorunlar	İnternet alt yapısı	6Ö4	1
	Kullanılan elektronik araç	8Ö3	1
	Kullanılan sistemin süre kısıtlaması	8Ö4	1
Öğrenciden Kaynaklanan Sorunlar	Çok yorulma	5Ö5, 6Ö2, 8Ö3, 8Ö5	4
	Derse katılmama	5Ö3, 7Ö4	2
Ortamdan Kaynaklanan Sorunlar	Gürültü problemi	5Ö2, 6Ö1, 7Ö6	1
	Cevaplamama veya ilgisiz cevap	5Ö1, 5Ö4, 5Ö6, 6Ö6, 7Ö1, 7Ö2, 7Ö3, 7Ö5	8

Tablo 5 incelendiğinde öğrencilerin COVID-19 salgın sürecinde uygulanan uzaktan eğitimde derse sonunda karşılaştıkları sorunlar incelenmiştir. Katılımcı öğrencilerin en çok öğrenciden kaynaklı sorunlar bağlamında öğrencilerin çok fazla yorulma sorunu yaşadığı görülmektedir. Sürekli ekrana bakmaktan öğrencilerin gözlerinin etkilenmesi sorunu ile karşılaşan 5Ö5 kodlu öğrencinin görüşleri şu şekildedir:

“Akşama kadar ders çalışıyoruz. Bir de ödevler var. Öğretmen koskoca ödev veriyor. Bir de yorgun yorgun telefona bakıyorum. Saat 7 oldu öğretmen bayağı bir sayfa ödev verdi. Onları yaptım saat 22.00 oldu uyudum. Derse sabahtan giriyorsun akşama kadar ders yapıyorsun 19.30’a kadar ders devam ediyor.” (5Ö5)

Öğrencilerin COVID-19 salgını boyunca derslerin uzaktan eğitim ile işlenmesinin avantajlarına yönelik görüşlerine yönelik bulgular Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6*Öğrencilerin COVID-19 Salgını Boyunca Derslerin Uzaktan Eğitim ile İşlenmesinin Avantajlarına Yönelik Görüşleri*

Temalar	Kodlar	Öğrenci kodları	f
Uzaktan Eğitime Yönelik Avantajlar	Dersi evden dinleme	5Ö1, 5Ö2, 5Ö4, 6Ö1, 6Ö2, 6Ö3, 6Ö6, 7Ö2, 7Ö3, 7Ö4	10
	Dersi tekrar dinleyebilme	5Ö1	1
	İzin almaya gerek duymama	5Ö4, 6Ö2, 8Ö3	3
	Aile kontrolü altında daha düzenli çalışma	8Ö5	1
Ortama Yönelik Avantajlar	Erken kalkmaya gerek duymama	5Ö4, 8Ö1, 8Ö2	3
	Yemek yeme konusunda özgür olma	6Ö1, 6Ö2, 7Ö1, 7Ö3, 7Ö6, 8Ö3	6
	Maske takmama	7Ö1	1
	Okul forması giymeye gerek duymama	6Ö2, 6Ö3, 7Ö4, 8Ö3, 8Ö4	5
	Rahat bir ortamda olma	5Ö2, 5Ö4, 6Ö1, 6Ö2, 6Ö3, 6Ö6, 7Ö2, 7Ö3, 7Ö4, 8Ö1, 8Ö2, 8Ö3, 8Ö4	13
Birey Sağlığına Yönelik Avantajlar	Hastalığı bulaştırma riskini azaltma	8Ö6	1
	Cevaplamama veya ilgisiz cevap	5Ö3, 5Ö5, 5Ö6, 6Ö4, 6Ö5, 7Ö5	6

Tablo 6 incelendiğinde COVID-19 salgın süresince derslerin uzaktan eğitim ile işlenmesinin avantajları incelenmiştir. Katılımcı öğrencilerin en çok uzaktan eğitime yönelik avantajlar bağlamında rahat bir ortamda olunması avantajını belirtmişlerdir. 6Ö2 kodlu öğrencinin görüşleri şu şekildedir:

“İstediğimiz bir şey olunca böyle izin alıp gitmek zorunda kalmıyorduk. Üzerimizi değiştirmek zorunda kalmıyorduk. Rahat oluyorduk. Kendi bildiğimiz bir çevrenin içindeydik. Evdeydik, odamızdaydık. Bazen kahvaltı yapmadan derse girmek zorunda kalıyordum. O yüzden bir şeyler yiyip içmemde bir sorun olmuyordu. Bir de hoca dersin işlenmesi gereken kısmını işlediğinde bize söylüyordu. Bizde sesimizi kapatıp o an istediğimizi yapabiliyorduk çünkü kendi evimizdeydik, kendi ortamımızdaydık. Bu da iyi oluyordu.” (6Ö2)

Öğrencilerin COVID-19 salgını boyunca derslerin uzaktan eğitim ile işlenmesinin dezavantajlarına yönelik görüşlerine yönelik bulgular Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7

Öğrencilerin COVID-19 Salgını Boyunca Derslerin Uzaktan Eğitim ile İşlenmesinin Dezavantajlarına Yönelik Görüşleri

Temalar	Kodlar	Öğrenci kodları	f
Teknik Altyapı	Derse girebilmek için elektronik cihaza ihtiyaç duyma	5Ö1	1
	İnternet alt yapısı	5Ö1, 5Ö2, 5Ö4, 6Ö2, 7Ö3, 8Ö2, 8Ö6	7
Sağlık Sorunu	Göz sağlığında problem yaşama	6Ö1	1
	Sürekli elektronik cihazlar kullanmanın vücuda zarar vermesi	6Ö6	1
Dersin İşleyişi	Derse katılmama	5Ö2, 8Ö3	2
	Söylenenleri duymama	5Ö2	1
	Anlaşılmayan yerlerin tekrar edilmemesi	6Ö2	1
	Soru sorulamaması	5Ö3	1
	Dersi anlayamama	5Ö4, 6Ö2, 6Ö3, 7Ö2	4
	Öğretmen ve öğrencilerin etkili iletişim kuramaması	5Ö5, 6Ö2, 6Ö4, 7Ö4, 8Ö1, 8Ö3, 8Ö4, 8Ö5	8
	Gürültü olması	5Ö6, 7Ö6	2
Cevaplamama veya ilgisiz cevap	6Ö5, 7Ö1, 7Ö5	3	

Tablo 7 incelendiğinde COVID-19 salgın süresince derslerin uzaktan eğitim ile işlenmesinin dezavantajları incelenmiştir. Katılımcı öğrencilerin en çok dersin işleyişine yönelik dezavantajlar bağlamında öğretmen ve öğrencilerin etkili iletişim kuramaması ve dersi anlayamama dezavantajını belirtmişlerdir. 5Ö1 kodlu öğrencinin görüşleri “Telefonum olmadığı için çok üzülmüştüm etüde hiç girememiştim Annemin telefonundan girdiğim için sıkıntı yaşıyordum Annem hep birilerini arıyordu. Benim bir arkadaşım vardı kamerasını kapatıyordu dersi dinlemiyordu oyun oynuyordu. İnternet kesiliyordu, kotası doluyordu.” şeklindedir.

Tablo 8

Kullanılan Sistemin Yeterliliği ile İlgili Öğrenci Görüşleri

Kodlar	Öğrenci kodları	f
Yeterli Bulanlar	5Ö3, 5Ö4, 6Ö1, 6Ö2, 6Ö3, 6Ö5, 7Ö1, 7Ö2, 7Ö3, 7Ö5, 8Ö2, 8Ö5, 8Ö6	13
Yetersiz Bulanlar	5Ö1, 5Ö2, 5Ö5, 6Ö4, 7Ö4, 7Ö6, 8Ö1, 8Ö3, 8Ö4	9
İlgisiz Cevap	6Ö6, 5Ö6	2

Öğrencilerin COVID-19 salgını süresince kullandıkları sistemin yeterliliğine yönelik 13 öğrenci (5Ö3, 5Ö4, 6Ö1, 6Ö2, 6Ö3, 6Ö5, 7Ö1, 7Ö2, 7Ö3, 7Ö5, 8Ö2, 8Ö5, 8Ö6) sistemi yeterli bulurken, dokuz öğrenci (5Ö1, 5Ö2, 5Ö5, 6Ö4, 7Ö4, 7Ö6, 8Ö1, 8Ö3, 8Ö4) sistemi yetersiz bulmaktadır. İki öğrenci (6Ö6, 5Ö6) ise ilgisiz cevap vermiştir. Kullandıkları sistemi yetersiz bulan öğrencilerin görüşlerine yönelik bulgular Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9*Kullandıkları Sistemi Yetersiz Bulan Öğrencilerin Görüşleri*

Temalar	Kodlar	Öğrenci kodları	f
Teknik altyapı	Sisteme girmekte zorluk yaşama	5Ö1, 5Ö5, 8Ö1	3
	Derse girebilmek için elektronik cihaza ihtiyaç duyma	5Ö1	1
	Kullanılan sistemin süre kısıtlaması	5Ö2	1
Gerçek sınıf ortamı gibi olmama	Öğretmen ve öğrencilerin etkili iletişim kuramaması	5Ö5, 6Ö4, 7Ö4, 8Ö1, 8Ö4	5
	Gürültü problemi	5Ö6	1
	Öğrencilerin takip edilememesi	7Ö6	1
	Ölçme-değerlendirme etkinliklerinin tam anlamıyla yürütülememesi	8Ö1, 8Ö3	2

Katılımcı öğrencilerin en çok gerçek sınıf ortamı gibi olmama bağlamında öğretmen ve öğrencilerin etkili iletişim kuramaması görüşünü belirtmişlerdir. 7Ö4 kodlu öğrencinin görüşleri “Böyle başka bir uygulama olabilirdi. Mesela arkadaşlarıyla girip konuşabildiğin, öğretmenlerle konuşabildiğin. Daha iyi anlaşabileceğimiz bir yer, daha kolay iletişim kurabileceğimiz bir yer.” şeklindedir.

COVID-19 süresince uzaktan eğitimde işledikleri konuları öğrenip öğrenmediklerine ilişkin dört öğrenci (5Ö1, 6Ö5, 7Ö1, 7Ö3) konuları öğrendiğini düşünürken, 20 öğrenci (5Ö2, 5Ö3, 5Ö4, 5Ö5, 5Ö6, 6Ö1, 6Ö2, 6Ö3, 6Ö4, 6Ö6, 7Ö2, 7Ö4, 7Ö5, 7Ö6, 8Ö1, 8Ö2, 8Ö3, 8Ö4, 8Ö5, 8Ö6) konuları öğrenemediğini düşünmektedir. Uzaktan eğitimde işledikleri konuları öğrenmediklerini düşünen öğrencilerin görüşlerine yönelik bulgular Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10*Uzaktan Eğitimde İşledikleri Konuları Öğrenmediklerini Düşünen Öğrencilerin Görüşleri*

Temalar	Kodlar	Öğrenci kodları	f
Teknik Aksaklıklardan Kaynaklanan Sorunlar	İnternet alt yapısı	5Ö2, 5Ö4, 5Ö5, 5Ö6, 6Ö1, 7Ö4, 8Ö3	7
	Kullanılan sistemin süre kısıtlaması	7Ö6	1
Ortamdan kaynaklı	Sınıf ortamının oluşmaması	5Ö3, 5Ö6, 6Ö4, 7Ö4, 7Ö5, 7Ö6, 8Ö6	7
Öğrenciden kaynaklı	Uzaktan eğitim sistemine alışamama	5Ö6, 6Ö1, 6Ö2, 6Ö3, 8Ö1, 8Ö5	6
	Soru sorulamaması	8Ö2, 8Ö3	2
	Dersi anlayamama	6Ö6, 8Ö4, 8Ö3, 8Ö5	4
	Cevaplamama veya ilgisiz cevap	7Ö2	1

Tablo 10 incelendiğinde COVID-19 salgın süresince uzaktan eğitimde işlenen konuları öğrenmediğini düşünen öğrencilerin görüşleri incelenmiştir. Katılımcı öğrencilerin en çok öğrenciden

kaynaklı olması bağlamında öğrencinin uzaktan eğitim sistemine alışamama görüşünü belirtmişlerdir. 6Ö1 kodlu öğrencinin görüşleri “Hayır iyi öğrenemedim. Hiçbir şeye odaklanamıyorum Çünkü odamdayım. Bir de internetten girmek zordu.” şeklindedir.

Öğrencilerin COVID-19 salgın süresince uzaktan eğitimde konuları daha iyi öğrenmek için yapılması gerekenlere yönelik görüşleri Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11

COVID-19 Salgın Süresince Uzaktan Eğitimde Konuları Daha İyi Öğrenmek için Yapılması Gerekenlere İlişkin Görüşleri

Temalar	Kodlar	Öğrenci kodları	f
Teknik aksaklıklara yönelik öneriler	Gerekli elektronik cihazların sağlanması	5Ö1, 8Ö4	2
	İnternet altyapısının düzeltilmesi	5Ö1, 5Ö2, 5Ö4, 5Ö5, 5Ö6, 6Ö4, 7Ö4	7
Ortama yönelik öneriler	Etkili iletişimin sağlanması	5Ö2, 5Ö3, 7Ö6	3
	Evde ders için uygun ortamın oluşturulması	5Ö6, 6Ö1, 6Ö2, 7Ö2	4
Derse yönelik öneriler	Ders sayısının/süresinin arttırılması	6Ö3, 7Ö4, 8Ö3	3
	Derse katılımın arttırılması	6Ö5, 7Ö5, 8Ö1	3
Öğretmene yönelik öneriler	Dersin etkili bir biçimde anlatılması	6Ö4, 6Ö6, 8Ö1, 8Ö6	4
	Öğrencilerin takibinin sağlanması	7Ö3, 7Ö6, 8Ö2	3
	Cevaplamama veya ilgisiz cevap	7Ö1, 8Ö5	2

Tablo 11 incelendiğinde COVID-19 salgın süresince derslerin işleyişine yönelik öneriler incelenmiştir. Katılımcı öğrenciler en çok teknik aksaklıklara yönelik öneriler bağlamında internet altyapısının düzeltilmesi önerisini belirtmişlerdir. 5Ö1 kodlu öğrencinin görüşleri “İnternet, telefon, tablet vereceklerdi. Öğretmeni sesli sesli dinleyecektik, kursa girecektik, parmak kaldıracaktık. Öğretmenimize sorular soracaktık. Telefon internet olmalıydı.” şeklindedir.

Tartışma ve Sonuç

Kaynaştırma öğrencilerinin COVID-19 salgın sürecinde uygulanan uzaktan eğitimde eğitim sistemimizde görünmez bir hale geldiği yadsınamaz bir gerçektir (Giannini ve Albrechtsen, 2020). Öğrencilerin sosyal kabul düzeylerine yönelik yapılmış çalışmalarda, özel gereksinimli öğrencilerin daha zor kabul gördükleri (Şahbaz, 2004), kaynaştırma öğrencilerinin akranlarına göre sosyal becerilerinin zayıf olduğunu ve sorunlu davranışlar gösterdiklerini tespit etmiştir (Sucuoğlu, 2004). Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde kaynaştırma öğrencilerinin örgün eğitim sürecinde sorunlarla karşılaştıkları görülmektedir (Acar vd., 2020; Brooks vd., 2020; Di Giuseppe vd., 2020; Dalton, Rapa ve Stein, 2020; Holmes vd., 2020; Imran, Zeshan ve Pervaiz, 2020; Jiao vd., 2020; Karataş, 2020).

Öğrencilerin salgın döneminde dersten önceki hazırlık sürecinde yaşadıkları sorunlara yönelik verdikleri yanıtlar incelendiğinde en çok teknik aksaklıktan kaynaklanan sorunlarla karşılaştıkları görülmektedir. Öğrencilerin teknik aksaklıktan kaynaklanan sorunlar yaşamasının sebepleri internet

altyapısının yetersiz olması, gerekli teknolojik donanım ve aletlere sahip olunmaması olabilir. Literatürde benzer sonuçların elde edildiği çalışmalar bulunmaktadır (Akgül ve Oran, 2020; Korkut ve Memişoğlu, 2021; Özdoğan ve Berkant, 2020; Tatlı, Er-Nas ve Şeyihoğlu, 2022). Teknolojiye uzak olan öğrenciler iletişim kurmada problemler yaşamaktadır (Kantos, 2020). Uzaktan yürütülen geçici eğitimlerde iletişim boyutuna yönelik problemler olduğu ifade edilebilir. İnternet erişimine yönelik eksiklikler, öğrencilerin iletişim kurmasını zorlaştırmakta dolayısıyla iletişim sürecinin niteliğini zayıflatmaktadır (Çakın ve Külekçi-Akyavuz, 2020).

Öğrencilerin salgın döneminde ders sırasında yaşadıkları sorunlara yönelik verdikleri yanıtlar incelendiğinde en çok öğrenciden kaynaklı sorunlarla karşılaştıkları görülmektedir. Öğrenciden kaynaklı sorunların sebebi öğrencinin dikkatinin dağılması, odaklanmakta sorun yaşaması ve sisteme alışmaması olabilir. Öğrencilerden bazılarının çevrimiçi olarak yapılan dersten keyif almadığı ve adapte olmakta zorlandığı belirlenmiştir (Çakın ve Külekçi-Akyavuz, 2020). İletişimin önemli unsurlarından biri olan beden dilini içermediği için yüz yüze iletişimin yerini teknolojiler alamamaktadır (Aziz ve Dicle, 2017). Bu durum öğrencilerin uzaktan eğitim sisteminde derse odaklanamamalarının bir sebebi olabilir. Aynı zamanda öğrencilerin veya yakınlarının COVID-19 virüsüne yakalanması öğrenciden kaynaklanan sebeplere sebep olabilir.

Öğrencilerin salgın döneminde dersten sonra yaşadıkları sorunlara yönelik verdikleri yanıtlar incelendiğinde en çok öğrenciden kaynaklı sorunlarla karşılaştıkları görülmektedir. Bu durumun sebepleri öğrencinin süreçte yorulması, sisteme uyum sağlayamaması olabilir. Uzaktan eğitimde, öğretmenlerin rolü yüz yüze eğitimde olduğundan çok daha farklıdır. Öğretmen yalnızca bilgi aktarmakla kalmaz, aynı zamanda eğitim sürecinde bir lider olarak daha planlı bir yaklaşım sergiler, anında geri bildirim verir ve öğrencilere rehberlik eder (Avcı ve Akdeniz, 2021). Geri dönütler, gerçekleşen davranışların sonuçları hakkında bireylere bilgi verme sürecidir ve öğrenme sürecinde kritik bir unsurdur (Erişen, 1997). Öğrenci takibinin gerekli düzeyde yapılmaması iletişimin çift yönlü boyutunu olumsuz etkilemekte ve öğrencilerinin bilişsel düzeylerinin tespiti ve gelecek derslerin planlanması konusunda belirsizlik oluşturmaktadır (Çakın ve Külekçi-Akyavuz, 2020).

Görüşme yapılan öğrencilerin COVID-19 salgın süresince derslerin uzaktan eğitim ile işlenmesinin avantajlarına yönelik görüşleri incelendiğinde öğrencilerin daha rahat hissettikleri görülmektedir. Bu durumun sebebi öğrencilerin ev ortamında olmaları ve forma giymek, derste yiyecek ve içeceklerin yasak olması gibi okul kurallarının evde olmaması olabilir. Ayrıca salgın sürecinde psikolojik olarak daha çok etkilenen öğrenciler ev ortamında kendilerini daha güvende hissedebilir, evde maske ve hijyen kurallarına uymaları gerekmediği için daha rahat hissedebilirler. Uzaktan eğitim, teknolojik uygulamalar ve cihazlar kullanılarak öğrenen bireylerle öğretmenler arasındaki mekân ve zaman kısıtlamalarını aşmayı hedefleyen disiplinler arası bir alanı temsil eder (Özbay, 2015). Uzaktan eğitim, eğitim maliyetlerini azaltma, dezavantajlı gruplara eşit fırsatlar sunma ve toplumda eğitilmiş birey sayısını artırarak eğitimin kalitesine katkıda bulunma konusunda önemli bir rol oynamaktadır (Kandemir, 2014; Özbay, 2015).

Görüşme yapılan öğrencilerin COVID-19 salgın süresince derslerin uzaktan eğitim ile işlenmesinin dezavantajlarına yönelik görüşleri incelendiğinde öğrencilerin internet bağlantısı, elektronik cihaz, kulaklık, mikrofon gibi teknik anlamda engellerle karşılaştıkları görülmektedir. Bu durumun sebebi öğrencilerin mevcut imkânlarının yeterli olmaması, ailelerinin maddi düzeylerinin öğrencinin ihtiyaçlarını karşılayamaması, yaşadıkları yerdeki internet altyapı sorunları olabilir. Ayrıca öğrencilerin ders ortamına yönelik engellerle de karşılaştığı görülmektedir. Bu durumun sebebi ise öğrencilerin adaptasyon sorunu yaşaması, sınıf ortamının oluşturulamaması, internet bağlantısı, süre gibi sebeplerden dolayı etkili iletişimin sağlanamaması olabilir. Görüşme yapılan öğrencilerin COVID-19 salgın süresince kullandıkları sistemin yeterliliğine yönelik görüşleri incelendiğinde (Tablo 8) sistemin yeterli olmadığı ve eksiklerinin bulunduğu görülmektedir. Bu durumun sebepleri sistemde yaşanan donmalar, sistemin sınıf ortamını öğrenciye verememesi, kullanışlı olmaması olabilir. Sistemi yetersiz bulan öğrencilerin görüşleri incelendiğinde öğrencilerin sistemde yaşanan yoğunluk, sistem üzerinden etkili iletişim kurulamaması, adil ölçme değerlendirme sisteminin uygulanamaması gibi sıkıntılar yaşadıkları görülmektedir. COVID-19 pandemisiyle birlikte eğitim

yeni bir boyut kazanmıştır. Bu doğrultuda tüm dünyada çeşitli düzeylerden okullar, öğrencilerin eğitimlerinde eksiklik oluşmaması için uzaktan eğitim sürecine başlamışlardır (Karip, 2020). Eğitimin tüm paydaşları aniden hayatımıza giren uzaktan eğitim ile ilgili uyum konusunda sorunlar yaşamıştır. Bu uyum sorunlarının içerisinde kullanılacak sistemle ilgili problemler de yer almıştır. Eğitimcilerin birçoğu uzaktan eğitimde kullandıkları araçları daha önce kullanmamıştır (Çetinkaya-Aydın, 2020). Birdenbire ortaya çıkan kriz nedeniyle uzaktan eğitim sistemine geçildiği için bu konuda yeterli hazırlık yapılamamış olabilir. Görüşme yapılan öğrencilerin COVID-19 salgın süresince uzaktan eğitimde işledikleri konuları öğrenip öğrenmediklerine ilişkin görüşleri incelendiğinde öğrencilerin %83,3'ünün konuları iyi öğrenmedikleri görülmektedir. Öğrencilerin konuları iyi öğrenmeme sebepleri incelendiğinde büyük bir kısmının internet bağlantısının kötü olması, derse odaklanılamaması, sınıf ortamının oluşturulamaması durumlarını belirttiği görülmektedir. Aslan ve diğerleri (2023) çalışmasında özel gereksinimli öğrencilerin eğitimlerinin uzaktan devam etmesiyle materyal ve teknolojinin yetersiz kalması, öğrencilerin derse yeterince odaklanamaması ve motivasyonlarının eksikliği gibi sorunlar yaşandığını belirtmiştir. Ayrıca özel gereksinimli öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde öncesinde edindiği becerileri de yitirdikleri bilinmektedir.

Öğrencilerin konuları daha iyi öğrenebilmesi için neler yapılabileceği incelendiğinde sınıf ortamının oluşturulması, internet altyapı/bağlantısı sorununun çözülmesi, evde derse yönelik uygun ortamın sağlanması şeklinde olduğu görülmektedir. Bu durumun sebepleri öğrencilerin evdeki imkânlarının yeterli gelmemesi ve ihtiyaçlarının aileler tarafından yeteri kadar giderilmemesi olabilir. Bununla birlikte, süreçte öğrencilerine destek sağlamayan ve ilgisiz kalan veliler olduğu bulgusuna ilişkin çalışmalar, velilerin öğretmen ve okul ile iş birliği yapmadığı durumlarda, öğrencilerin bu süreçten olumsuz etkilendiğini göstermektedir (Çavdarlı ve Karadağ-Yılmaz, 2022; Stambekova vd., 2022; Yazçayır ve Gürgür, 2021; Yüksel-Başar ve Gündüz, 2022; Yüksel vd., 2021). Öğrencilerin dersi uzaktan veya örgün işlemeye yönelik görüşleri incelendiğinde %87,5'inin örgün eğitimi tercih ettiği görülmektedir. Bu durumun sebebi örgün eğitimle öğrencinin dersi daha iyi anlaması, öğretmen ve arkadaşlarıyla karşılıklı etkileşim halinde olması, okul ortamında sosyalleşebilmesi olabilir. Öğrencilerin bazı dersleri uzaktan işlemeye yönelik görüşleri incelendiğinde %50'sinin bazı dersleri uzaktan işlenmesinin istediği görülmektedir. Bu durumun sebebi öğrencilerin kolayca yapabildiği derslere zaman ayırmak istememesi, sevmedikleri dersleri uzaktan işlemek istemeleri veya dersin öğretmeniyle kötü bir iletişim kurmaları olabilir.

Aslan vd. (2023), çalışmasında özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçları ve farklılıkları dikkate alınmadan yürütülen eğitim süreçlerinin zorluklara yol açtığı ve bu durumun uzaktan eğitimin uygulanmasını olumsuz etkilediği belirtilmiştir. Yapılan çeşitli araştırmalar, öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilere yönelik uzaktan eğitim uygulamalarının yetersiz olduğunu (Karasel-Ayda vd., 2020) ve bu öğrencilere yeterli destek sağlanmadığı sürece uzaktan eğitimi etkili bir şekilde gerçekleştiremeyeceklerini ortaya koymaktadır (Scepanovic ve Nikolic, 2020). Ayrıca, kaynaştırma öğrencilerinin olması gereken seviyenin altında kaldığı, öğrenme gücünü çektiği, dikkat dağınıklığı yaşadığı (Yüksel vd., 2021), uzaktan eğitim sürecine uyum sağlayamadığı, kazanımları edinmede zorluk yaşadığı ve motivasyonlarını kaybettiği belirtilmiştir (Aslan vd., 2023; Mengi ve Alpdoğan, 2020; Yüksel-Başar ve Gündüz, 2022).

Öneriler

Salgın sürecinde uygulanan uzaktan eğitim sistemiyle birlikte var olan bu sorunlara yenileri eklenmektedir (Brummet, 2014; Onyema vd., 2020; Tatlı vd., 2021). Salgın sürecinde uygulanan uzaktan eğitimle birlikte özel gereksinimli öğrencilerin akademik ve sosyal becerilerinin geliştirilmesinde istenilen düzeye ulaşılmamıştır. Eğitimde fırsat ve imkân eşitliği ilkesi doğrultusunda uzaktan eğitim sürecinde özel gereksinimli öğrencilerin eğitim hizmetlerinden en iyi şekilde faydalanması önem arz etmektedir (Saran, 2020). Kaynaştırma öğrencilerinin yaşadıkları sorunların tespit edilmesi eğitim hizmetlerinden en iyi şekilde fayda sağlamaları için gereklidir (Sağır,

Er-Nas ve Bekar, 2024). Tespit edilen sorunlar ışığında literatüre bu sorunların çözümüne yönelik yeni çalışmalar eklenebilir.

Araştırmada elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde kaynaştırma öğrencilerinin aldığı özel eğitim faaliyetlerinin uzaktan eğitimle verilmesi yeni ve alışık olunmayan bir durumdur. Bundan dolayı kaynaştırma öğrencilerinin alacağı eğitim uzaktan eğitim sistemine yönelik düzenlenmeli ve öğrencilerin en üst düzeyde gelişim göstereceği şekilde planlanmalıdır. Uzaktan eğitim görmüş kaynaştırma öğrencilerinin ve velilerinin, uzaktan eğitimde kaynaştırma öğrencilerine ders vermiş öğretmenlerin görüşleri ve önerileri dikkate alınarak bu düzenleme ve planlamalar yapılmalıdır. Eğitimin tüm paydaşları özellikle öğretmen ve aile bu sürece yönelik bilgilendirmeye tabi tutulmalıdır, işbirliği içerisinde hareket etmelidir. COVID-19 salgını kaynaştırma öğrencilerinin aldığı eğitime etkisi araştırılmalıdır. Uzaktan eğitim görmüş kaynaştırma öğrencilerinin eksikleri tespit edilip, eksiklerin giderilmesine yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir. Görüşme yapılan öğrencilerin görüşleri incelendiğinde öğrencilerin bilgisayar, tablet, internet, kulaklık, mikrofon gibi ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Öğrencilerin ev ortamında derse odaklanabilecekleri bir alan oluşturulmalıdır. Aksi takdirde öğrenciler için dersler verimsiz geçmektedir, istenilen gelişimi gösterememektedir. Bunların yanında uzaktan eğitim sistemine yönelik gerekli teknik ve teknolojik altyapının sağlanması, tespit edilen eksikler doğrultusunda iyileştirmeler yapılması gerekmektedir. Araştırmanın farklı il ve okullarda farklı tanı ve sınıf düzeyleri olan kaynaştırma öğrencileriyle yapılmasının literatüre zenginlik katacağı düşünülmektedir. Araştırma kaynaştırma öğrencilerinin uzaktan eğitim sürecinde eğitime yönelik haklarını korumak ve onlara iyi bir eğitim hizmeti sunmak için önem arz etmektedir. Bu nedenden ötürü araştırmanın literatürdeki boşluğu doldurması, yeni çalışmalara zemin hazırlaması amaçlanmaktadır. Araştırmada tespit edilen kaynaştırma öğrencilerinin COVID-19 döneminde karşılaştıkları sorunlar dikkate alınarak gerekli çalışmaların yapılması, tespit edilen sorunların çözümlerine yönelik yeni araştırmaların yapılması önerilir.

Kaynaştırma öğrencilerinin becerilerini geliştirecek uygulamalı eğitimler planlanması önerilmektedir. Öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde aktifliğinin artırılması için her derse yönelik içerik oluşturulabilir. Kaynaştırma öğrencilerinin derse hazır olabilmesi amacıyla ders öncesinde öğretmen tarafından öğrenciye çalışma yaprağı tanımlanabilecek bir sistem üzerinde çalışılmalıdır. Velilerin etkinliklerin bazı bölümlerine dahil edilmesi önerilebilir.

Kaynakça

- Acar, K., Mor, A., Baynaz, K., & Arslanoğlu, E. (2020). An investigation on anxiety states of students in faculty of sport sciences during COVID-19. *International Journal of Disabilities Sports and Health Sciences*, 3(1), 66-73.
- Akçay, E., & Başgül, Ş. S. (2020). Pandemi ve özel gereksinimi olan/risk altındaki çocuklar. E. S. Ercan, Ç. Yektaş, A. E. Tufan, Ö. Bilaç (Ed.). *Covid-19 pandemisi ve çocuk ve ergen ruh sağlığı* (s. 55-61) içinde. Türkiye Klinikleri.
- Akdemir-Okta, D. (2008). *Kaynaştırma Sınıflarına Devam İşitme Engeli Olan Öğrencilere ve Sınıf Öğretmenlerine Sağlanan Özel Eğitim Hizmetlerinin Belirlenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Akgül, G., & Oran, M. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, ortaokul öğrencilerinin ve öğrenci velilerinin pandemi sürecindeki uzaktan eğitime ilişkin görüşleri. *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 3(2), 15-37.
- Aksüt, M., Battal, İ., & Yıldız, F. (2005). *Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmeni Adaylarının Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Yeterlilikleri (Uşak İli Örneği)*. 14. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Pamukkale Üniversitesi.
- Allen, J., Rowan, L., & Singh, P. (2020). Teaching and teacher education in the time of COVID-19. *AsiaPacific Journal of Teacher Education*, 48(3), 233-236.
- Aral, N., & Gürsoy, F. (2007). *Özel eğitim gerektiren çocuklar ve özel eğitime giriş*. Morpa Yayınları.

- Asbury, K., Fox, L., Deniz, E., Code, A., & Toseeb, U. (2020). How is COVID-19 affecting the mental health of children with special educational needs and disabilities and their families?. *Journal Autism and Developmental Disorders*, 51, 1772-1780.
- Aslan, İ., Aktay, M., Kurul, M. Ş., & Aruser, S. (2023). Özel eğitim öğrencileri ile çalışan öğretmenlerin uzaktan eğitim uygulamalarının özel eğitime yansımalarına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Ulusal Eğitim Dergisi*, 3(2), 243-264.
- Aslan-Tutak, F., Akaygün, S., & Tezsezen, S. (2017). İşbirlikli FeTeMM (Fen, Teknoloji, Mühendislik, Matematik) eğitimi uygulaması: Kimya ve matematik öğretmen adaylarının FeTeMM Farkındalıklarının İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(4), 794-816. <https://doi.org/10.16986/HUJE.2017027115>
- Atıcı, R. (2014). Kaynaştırma öğrencilerinin okul hayatında yaşadığı zorluklar. *Turkish Studies*, 9(5), 279-271.
- Avcı, F., & Akdeniz, E. C. (2021). Koronavirüs (Covid-19) salgını ve uzaktan eğitim sürecinde karşılaşılan sorunlar konusunda öğretmenlerin değerlendirmeleri. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 3(4), 117-154.
- Aydemir, E. (2021). Küresel salgın bağlamında özel gereksinimli çocuk sahibi ebeveynlerin yaşadığı sorunlar (sağlık, eğitim, ekonomi ve sosyal). *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(18), 1-12.
- Aziz, A., & Dicle, Ü. (2017). *Örgütsel iletişim*. Hiperyayın.
- Başkan-İşler, Z. (2023). *Uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler dersi kaynaştırma uygulamalarına ilişkin öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Brummet, Q. (2014). The effect of school closings on student achievement. *Journal of Public Economics*, 119, 108-124.
- Brooks, S. K., Webster, R. K., Smith, L. E., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N., & Rubin, G. J. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: Rapid review of the evidence. *The Lancet*, 395(10227), 912-920.
- Burak, D., & Saraç-Yıldırım, E. (2024). Pandemi sürecinde sınıf öğretmeni olmak: Bir fenomenoloji çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 49(218), 133-158.
- Cankaya, Ö., & Korkmaz, İ. (2012). İlköğretim 1. kademede kaynaştırma eğitimi uygulamalarının sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 1-16.
- Cohen, L., & Manion, L. (1994). *Research methods in education* (4th ed.). Routledge.
- Coşkun, C. D., Yıldırım, E., & Çelikdemir, K. (2023). Sınıf öğretmeni adaylarının COVID-19 salgını sonrası yüz yüze eğitim, uzaktan eğitim ve sınıf öğretmenliği programına ilişkin görüşleri: Bir ölçek geliştirme ve değerlendirme çalışması. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 9(1), 18-34.
- Çakın, M., & Külekçi-Akyavuz, E. (2020). The Covid-19 process and its reflection on education: An analysis on teachers' opinions. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6(2), 165-186.
- Çavdarlı, S. D., & Karadağ-Yılmaz, R. (2022). Sınıf öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecinde okuma ve yazma güçlüğü çeken öğrencilerin yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşleri ve çözüm önerileri. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(1), 89-113.
- Çepni, S. (2007). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Celepler Matbaacılık.
- Çerezci, Ö. (2015). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Yapılan Kaynaştırma Eğitimi Uygulamalarının Kaynaştırma Kriterleri Açısından Değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Çetinkaya-Aydın, G. (2020). *COVID-19 salgını sürecinde öğretmenler*. <https://tedmem.org/covid-19/covid-19-salgini-surecinde-ogretmenler>. Erişim tarihi: 01.05.2023.
- Çuhadar, Y. (2006). *İlköğretim okulu 1-5. sınıflarda kaynaştırma eğitimine tabi olan öğrenciler için bireyselleştirilmiş eğitim programlarının hazırlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirmesi ile*

- ilgili olarak sınıf öğretmenleri ve yöneticilerinin görüşlerinin belirlenmesi [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi.
- Çulhaoğlu-İmrak, H. (2009). *Okulöncesi Dönemde Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Öğretmen ve Ebeveyn Tutumları İle Kaynaştırma Eğitimi Uygulanan Sınıflarda Akran İlişkilerinin İncelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- Dalton, L., Rapa, E., & Stein, A. (2020). Protecting the psychological health of children through effective communication about COVID-19. *The Lancet Child & Adolescent Health*, 4(5), 346-347.
- Denscombe, M. (1998). *The good research guide for small-scale social research projects*. Open University Press.
- Di Giuseppe, M., Miniati, M., Miccoli, M., Ciacchini, R., Orru, G., Lo Sterzo, R. ... Conversano, C. (2020). Defensive responses to stressful life events associated with cancer diagnosis. *Mediterranean Journal of Clinical Psychology*, 8(1), 1-22.
- Diken, İ. H. (1998). *Sınıfta Zihin Engelli Bulunan ve Bulunmayan Sınıf Öğretmenlerinin Zihin Engelli Çocukların Kaynaştırılmasına Yönelik Tutumlarının Karşılaştırılması* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Ekşi, K. (2010). *Sınıf Öğretmenleri ile Özel Eğitim Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimi ile İlgili Tutumlarının Karşılaştırılması* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Er-Nas, S., & Dilber, Y. (2020). Fen bilimleri öğretmenlerinin öğrenme güçlüğü tanımlı kaynaştırma öğrencileri ile yürüttükleri öğretim sürecinin incelenmesi. *Kastamonu Education Journal*, 28(4), 1800-1816.
- Er-Nas, S., Gülay, A. Pehlevan, M., & Delimehmet Dada, Ş. (2018). Özel eğitim öğretmenlerinin fen ve doğa etkinlikleri öğretim sürecinin incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36, 60-77.
- Eripek, S. (2005). *Özel eğitim*. Anadolu.
- Erişen, Y. (1997). Öğretim elemanlarının dönüt ve düzeltme davranışlarını yerine getirme dereceleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 3(1), 45-62.
- Giannini, S., & Albrechtsen, A. B. (2020). Covid-19 school closures around the world will hit girls hardest. <https://en.unesco.org/news/covid-19-school-closures-around-world-willhit-girlshardest> adresinden erişildi.
- Gök, G., & Erbaş, D. (2011). Okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri ve önerileri. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 3(1), 66-87.
- Gupta, J., Madaan, P., & Gulati, S. (2020). Covid-19: Implications for children with special needs. *Journal for ReAttach Therapy and Developmental Diversities*, 3(1), 1-3.
- Gürbüz, M. (2022). Özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin salgın döneminde gerçekleştirilen uzaktan eğitim süreci hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim*, 51(233), 443-460.
- Güvenir, T. (2005). *Okulda akran istismarı*. Kök Yayıncılık.
- Holmes, E. A., O'Connor R., Perry, V. H., Tracey, I., Wessely, S., Arsenaault, L. ... Bullmore, E. (2020). Multidisciplinary research priorities for the COVID-19 pandemic: A call for action for mental health science. *The Lancet Psychiatry*, 7(6), 547-560.
- Imran, N., Zeshan, M., & Pervaiz, Z. (2020). Mental health considerations for children & adolescents in COVID-19 Pandemic. *Pakistan Journal of Medical Sciences*, 36(4), 67-72.
- Jiao, W. Y., Wang, L. N., Liu, J., Fang, S. F., Jiao, F. Y., Pettoello-Mantovani, M., & Somekh, E. (2020). Behavioral and emotional disorders in children during the Covid-19 epidemic. *The Journal of Pediatrics*, 221, 264-266.
- Juneja, M., & Gupta, A. (2020). Managing children with special needs in COVID-19 times. *Indian Pediatrics*, 57, 971.
- Kalender, B., Cesur, B., & Saka, Y. (2024). Investigation of changes in epistemological beliefs of prospective classroom teachers in extraordinary situations. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 13(3), 543-557.
- Kantos, Z. E. (2020). *Sınıf Öğretmenlerinin Uzaktan Eğitim ile İlgili Düşünceleri*. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi.

- Karasel-Ayda, N., Baştaş, M., Altınay, F., Altınay, Z., & Dağlı, G. (2020). Distance education for students with special needs in primary schools in the period of covid-19 epidemic. *Propósitos y Representaciones*, 8(3), 587.
- Karataş, Z. (2020). COVID-19 pandemisi sürecinin LGS ve YKS sınavına hazırlık sürecinde olan çocuk ve ergenlerin psikolojilerine yansımalarının incelenmesi. B. Gençdoğan (Ed.), *Pandemi döneminde çocuk ve ergen psikolojisi içinde* (1. bs., s. 54-74). Ankara: Türkiye Klinikleri.
- Kargın, T. (2004). Kaynaştırma tanımı gelişimi ve ilkeleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 1-13.
- Kargın, T. (2012). Özel Gereksinimi Olan Öğrencilerin Yetiştirilmesi ve BEP. G. Akçamete (Ed.), *Genel eğitim okullarında özel gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim* (ss. 77-109). Kök Yayıncılık.
- Karip, E. (2020). COVID-19: Okulların Kapatılması ve Sonrası. <https://tedmem.org/vurus/covid-19-okullarin-kapatilmasi-ve-sonrasi>. Erişim tarihi: 01.05.2023.
- Kaya, İ. (2005). *Anasınıfı Öğretmenlerinin Kaynaştırma (Entegrasyon) Eğitimi Uygulamalarında Yeterlilik Düzeylerinin Değerlendirilmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Kılıç, A. F. (2011). *Okulöncesi Öğretmenlerinin Engelli Öğrencilerin Kaynaştırılmasına Yönelik Bilgilendirilmelerinin Kaynaştırmaya İlişkin Görüşlerinin Değişmesindeki Etkililiği* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- Kırcaali-İftar, G. (1998). *Özel gereksinimli bireyler ve özel eğitim*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kırcaali-İftar, G. (2010). *Kaynaştırmanın Temelleri*. <http://kaynastirmaprojesitohumotizmvakfi.org/2010/09/06/sunum-1>. Erişim tarihi: 01.05.2023.
- Korkut, Ş., & Memişoğlu, H. (2021). Sosyal bilgiler öğretmenleri ve öğrenci görüşlerine göre uzaktan eğitim süreci. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 3(7), 1639-1682.
- Kuper, H., Banks, L. M., Bright, T., Davey, C., & Shakespeare, T. (2020). Disability-inclusive COVID-19 response: What it is, why it is important and what we can learn from the United Kingdom's response. *Wellcome Open Research*, 5(79), 1-8.
- Kurt, A. ve Kurtoğlu-Erden, M. (2020). Koronavirüs hastalığı 2019 sürecinde özel gereksinimli bireyler. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 1105-1119.
- Lewis, R., & Doorlag D. (2004). *Teaching special students in general education classroom*. Netcang.
- Mengi, A., & Alpdoğan, Y. (2020). Covid-19 salgını sürecinde özel eğitim öğrencilerinin uzaktan eğitim süreçlerine ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim*, 49(1), 413-437.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. Sage.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2006). Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği. T.C. Resmî Gazete, (26184, 31 Mayıs 2016).
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018). Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği. http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_07/09101900_ozel_egitim_hizmetleri_yonetmeli_07072018.pdf
- Mustafa, N. (2020). Impact of the 2019-20 coronavirus pandemic on education. *International Journal of Health Preference Research*, 1-36.
- Nizamoglu, N. (1996). *Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Uygulamalarındaki Yeterlilikleri* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Onyema, E. M., Eucharia, A. U., Gbenga, F. S., Roselyn, A. O., Daniel, O., & Kingsley, N. U. (2020). Pedagogical use of mobile technologies during Coronavirus school closure. *Journal of Computer Science and Its Application*, 27(2), 97-110.
- Özdoğan, A. Ç., & Berkant, H. G. (2020). Covid-19 pandemi dönemindeki uzaktan eğitime ilişkin paydaş görüşlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim*, 49(1), 13-43.
- Özer, M. (2020). Türkiye'de COVID-19 salgını sürecinde milli eğitim bakanlığı tarafından atılan politika adımları. *Kastamonu Education Journal*, 28(3), 1124-1129.
- Patel, K. (2020). Mental health implications of COVID-19 on children with disabilities. *Asian Journal of Psychiatry*, 54.

- Piştav-Akmeşe, P., & Kayhan, N. (2016). Okul öncesi öğretmenlerinin oyunlar ve kaynaştırma ortamlarında kullanımına ilişkin görüş ve önerileri. *SDU International Journal of Educational Studies*, 3(1), 45-58.
- Sağır, M., Er-Nas, S., & Bekar, Ş. N. (2024). Ortaokul kaynaştırma öğrencisi velilerinin covid-19 salgın sürecinde yaşadıkları problemlerin belirlenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 14(2), 1055-1075.
- Sancho, N. B., Mondragon, N. I., Santamaria, M. D., & Gorrotxategi, M. P. (2021). The well-being of children with special needs during the COVID-19 lockdown: Academic, emotional, social and physical aspects. *European Journal of Special Needs Education*, 37(5), 776-789.
- Saran, S. (2020). Technology: Digital Epiphany? COVID-19 and Our Tech Futures. *Challenges and Opportunities in the Post-COVID-19 World* içinde (s. 24-27). Geneva: World Economic Forum.
- Scepanovic, M. N., & Nikolic, S. J. (2020). Inclusive education of children with disabilities in the online environment. *Exceptional Children: Education and Treatment*, 2(3), 275-288.
- Schrumpf, F., Crawford, D.K., & Bodine, R. J. (2007). *Okulda Çatışma Çözme* (F. G. Akbalık & B. D. Karaduman, Çev.). İmge Kitabevi.
- Seçer, F. (2011). *Sınıf Öğretmenlerinin Kişiler Arası Özyeterlik İnançları ile Kaynaştırmaya Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Stambekova, A., Zhakipbekova, S., Tussubekova, K., Mazhinov, B., Shmidt, M., & Rymhanova, A. (2022). Education for the disabled in accordance with the quality of inclusive education in the distance education process. *World Journal on Educational Technology: Current Issues*, 14(1), 316-328.
- Sucuoğlu, B. (2004). Türkiye’de kaynaştırma uygulamaları: yayınlar/araştırmalar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 15-23
- Sucuoğlu, B., Bakkaloğlu, H., İşcen-Karasu, F., Demir, Ş., & Akalın, S. (2013). Inclusive preschool teachers: their attitudes and knowledge about inclusion. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 5(2), 107-128.
- Şahbaz, Ü. (2004). *Kaynaştırma Sınıflarına Devam Eden Zihin Engelli Öğrencilerin Sosyal Kabul Düzeylerinin Belirlenmesi*. 13. Ulusal Özel Eğitim Kongresi, Kırıkkale Üniversitesi.
- Şahbaz, Ü., & Kalay, G. (2010). Okulöncesi eğitimi öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(19), 116-135.
- Tatlı, Z., Er-Nas, S., & Şeyihoğlu, A. (2022). Views of teacher candidates on distance education in the COVID-19 pandemic process. *Kastamonu Education Journal*, 30(2), 378-389.
- Tatlı, Z., Er-Nas, S., Turan, Ş., & Yaman, H. (2021). Sınıf öğretmenlerinin acil uzaktan eğitim sürecinde ölçme-değerlendirme ihtiyaçlarının tespiti. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 953-987.
- Tavşancıl, E., & Aslan, E. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri*. Epsilon Yayınevi.
- Telli, G. S., & Altun, D. (2021). Coronavirus (Covid-19) pandemisi döneminde çevrimiçi öğrenme. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 90-107.
- Temel, Z. F. (2000). Okul öncesi eğitimcilerinin engellilerin kaynaştırılmasına ilişkin görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 148-155.
- Tike, L. (2007). *Sınıf Öğretmenleri, Rehber Öğretmenler ve Rehberlik Araştırma Merkezi Çalışanlarının Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hazırlama Sürecine İlişkin Tutumları ve Bu Süreçte Karşılaştıkları Güçlüklerin Belirlenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Tike-Bafra L., & Kargın, T. (2009). Sınıf öğretmenleri, rehber öğretmenler ve rehberlik araştırma merkezi çalışanlarının bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama sürecine ilişkin tutumları ve bu süreçte karşılaştıkları güçlüklerin belirlenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(4), 1933-1972.
- Timuçin, U. (2000). *Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrencilerin Yapabildiklerine Göre Hazırlanarak Sınıf Öğretmenine Verilen Öğretim Planının Ders Amaçlarını Gerçekleştirme Düzeyi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.

- Varlıer, G. (2004). *Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Kaynaştırmaya İlişkin Görüşleri* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Wellington, J. (2000). *Educational research, contemporary issues and practical approaches*. Continuum.
- Yavuz, C. (2005). *Ankara İlindeki Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Sürdürülen Kaynaştırma Uygulamalarının Değerlendirilmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Yazçayır, G., & Gürgür, H. (2021). Students with special needs in digital classrooms during the covid-19 pandemic in Turkey. *Pedagogical Research*, 6(1), 1–10.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.
- York, J., & Tundidor, M. (1995). Issues raised in the name of inclusion: perspectives of educators, parents and students. *Journal of the Association for Persons With Severe Handicaps*, 20(1), 31-44.
- Yüksel-Başar, A., & Gündüz, Y. (2022). Covid-19 pandemi sürecinde özel gereksinimli öğrencilerin uzaktan eğitim yaşantılarına ilişkin öğretmenlerin ve ailelerin görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 643-662.
- Yüksel, N., Çoban, C., & Yazıcı, D. N. (2021). Examining the problems faced by students with special needs in the distance education process during the covid-19 pandemic. *Educational Process: International Journal*, 10(4), 20–34.

Araştırmacıların Katkı Oranı beyanı, varsa Destek ve Teşekkür Beyanı, Çatışma Beyanı

Katkı oranı, birinci ve ikinci yazar için %35, üçüncü yazar için %30 olarak belirlenmiştir.